

สารบัญ

คำนำผู้แปล		8
บทนำ	เส้นขอบจริยธรรม	12
บทที่หนึ่ง	วิธีคิดสองชั่วที่ต้องเลิกละ	20
บทที่สอง	อำนาจที่กระจิดกระจาย	62
บทที่สาม	การระบาดลูกลาม	102
บทที่สี่	เสาหลักที่ผุกร่อน	142
บทที่ห้า	ขอบเขตที่พรั่นเลื่อน	188
บทที่หก	ความจริงที่ไม่จริงแท้	228
บทที่เจ็ด	จริยธรรมปู่บับจับไว	258
บทที่แปด	ล้มแล้วลุก ลุกแล้วฟื้น	296
บทส่งท้าย	จริยธรรมบนเส้นขอบงวงวันพຽ່ງนี้	330
กิตติกรรมประกาศ		338
อรรถาธิบาย		343

THE
POWER
OF
ETHICS

How to Make Good Choices
in a Complicated World

by

Susan Liataud

จริยธรรมบนเส้นขอบ

แปลโดย

ธงทอง จันทรางศุ และพีเศษ สอาดเย็น

คำนำผู้แปล

ทุกวันนี้ สังคมโลกและสังคมไทยให้ความสนใจและตระหนักถึงความสำคัญของประเด็นทางจริยธรรมเป็นอย่างมาก ยิ่งกล่าวโดยเฉพาะกรณีของประเทศไทย เราถึงกับบัญญัติเรื่องจริยธรรมไว้ในหลายมาตราของรัฐธรรมนูญ มีกฎหมายว่าด้วยมาตรฐานทางจริยธรรมโดยเฉพาะ และหน่วยงานของรัฐทุกหน่วยงานต้องมีประมวลจริยธรรมของตนเอง พร้อมกับมีคณะกรรมการคอยกำกับดูแลการปฏิบัติตามด้วย แต่ถึงกระนั้นเรื่องจริยธรรมก็ยังคงมีความคลุมเครืออยู่มาก และเมื่อใช้มาตรฐานทางสามัญสำนึกสอบถามจากคนหมู่มากแล้ว น่าเชื่อว่าหลายคนยังคงคิดว่าระบบงานของรัฐ ตลอดจนจนถึงบุคลากรภาครัฐ หรือแม้กระทั่งภาคเอกชน ยังต้องการความรู้และแนวทางเพื่อยกระดับจริยธรรมให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในภาวะการณ์ปัจจุบันอีกมาก

หนังสือเล่มนี้เขียนโดยนักวิชาการที่มีประสบการณ์ภาคปฏิบัติ อีกทั้งยังได้ยกตัวอย่างที่น่าสนใจ หรืออ่านแล้วผู้อ่านจะรู้สึกคาดไม่ถึงเลยว่าประเด็นทางจริยธรรมจะมีความซับซ้อน และอาจส่งผลอย่างมหาศาล แม้กระทั่งการสูญเสียชีวิตของคนนับร้อย ด้วยเหตุความบกพร่องทางจริยธรรมขององค์กรและผู้บริหารระดับสูง แม้ว่าผู้เขียนหนังสือเล่มนี้จะเป็นชาวต่างประเทศ แต่เรื่องจริยธรรมไม่มีพรมแดน ไม่ว่าเหตุที่เกิดขึ้นที่ใด คุณค่าทางจริยธรรมไม่ควรจะแตกต่างกันมิใช่หรือ

ด้วยความมุ่งหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะช่วยเติมเต็มข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นทางจริยธรรมซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมไทย ผู้แปลจึงพยายามที่จะถ่ายทอดสาระและรายละเอียดจากต้นฉบับในภาษาอังกฤษมาเป็นภาษาไทยให้ได้ความหมายเหมือนหรือใกล้เคียงกับต้นฉบับที่สุด แต่อย่างไรก็ดี ผู้แปลตระหนักดีว่าในประเด็นที่มีความเป็นนามธรรมมาก เช่นนี้ การแปลจากภาษาหนึ่งไปสู่อีกภาษาหนึ่งอาจมีข้อบกพร่องเป็นธรรมดา ซึ่งผู้แปลขอภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ขอขอบคุณเจ้าของต้นฉบับ สำนักพิมพ์ที่เกี่ยวข้อง และบรรณาธิการเล่ม ที่ทำให้หนังสือเล่มนี้เดินทางมาเป็นส่วนหนึ่งของโลกแห่งความรู้ในเมืองไทยของเรา

ธทอง จันทรางศุ
พิเศษ สอาดเย็น
สิงหาคม 2566

แต่ ลูกา, โอลิเวีย, พาร์เกอร์, อเล็กซา, คริสโต
และแบร์นาร์
ขอมอบหนังสือเล่มนี้ให้พวกเธอทุกคน

รวมถึงพวกคุณทุกคนที่พยายามอย่างหนัก
เพื่อให้ตนตัดสินใจได้อย่างเหมาะสม
ด้วยความชื่นชมอย่างที่สุด พร้อมกับหวังว่า
หนังสือเล่มนี้จะนำทางคุณ และมอบความกล้าหาญ
ในการเขียนเรื่องราวที่ดีที่สุดของคุณเอง

บทนำ

เส้นขอบจริยธรรม

ฉันยื่นมือออกไปขอสัมผัสมือของเขารับเชิญเพื่อทักทาย แยกของฉันเป็นหญิงวัย 30 ต้นๆ ร่างสูง ผมสีเข้ม เวลาพูดคุยด้วยเธอจะมองฉันตรงๆ ไม่หลบตา ขณะที่เธอเดินผ่านโถงทางเดินตรงมานั้น เห็นได้ชัดว่าใบหน้าของเธอมีรอยแผลเป็นลึก โครงหน้าก็ดูผิดรูป เธอมีบาดแผลที่ไม่มีวันหายสนิท ใครบางคน อาจจะเป็นคนรัก หรือคนในครอบครัวของเธอได้ฝ่ากรอแผลนี้ไว้กับเธอ

เหตุการณ์ในวันนั้นเกิดขึ้นเมื่อปี 1989 ฉันอายุ 26 ปี กำลังเรียนกฎหมายที่มหาวิทยาลัยโคลัมเบีย และเป็นหัวหน้ากลุ่มนักศึกษาที่รวมตัวกันทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ เราช่วยกันระดมทุน แล้วนำเงินที่ได้ไปจัดสรรเป็นเงินสนับสนุนองค์กรไม่แสวงหากำไรหนึ่งในตัวเลือกที่พวกเราสนใจอยากให้เงินสนับสนุนเป็นหน่วยงานในชุมชนที่คอยช่วยเหลือผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงและต้องการความช่วยเหลือ พวกเราศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมขององค์กรนี้ และหากฉันจำไม่ผิด ค่ะวันนั้นเราเชิญสุภาพสตรีผู้กล้าหาญคนนี้มาเล่าเรื่องราวของเธอให้พวกเราฟัง

เมื่อใกล้จะถึงห้องที่จัดไว้และมีผู้ฟังนั่งรออยู่แล้ว ฉันหยุดตรงหน้าประตูแล้วหันไปบอกเธอว่า “ช่วยคอยสักเดี๋ยวได้ไหมคะ ขอฉันเข้าไปดูหน่อยว่าทุกคนพร้อมหรือยัง”

พอเข้าไปข้างในแล้ว ฉันหันไปทางคนกลุ่มเล็กๆ ที่นั่งรออยู่ แล้วบอกกับทุกคนว่าแขกที่เชิญมาในคืนนี้ผ่านเหตุการณ์เลวร้ายมามากเหลือเกิน เกินกว่าที่พวกเราจะเข้าใจได้ และเกินกว่าจะเป็นการเหมาะสมที่พวกเราจะซัดไซ้ไล่เลีย ฉันต้องการให้เพื่อนๆ ตระหนักว่าเรื่องราวเกี่ยวกับบาดแผลของเธอนั้นมีความสำคัญเพียงใด ตลอดหนึ่งชั่วโมงนับจากนั้น พวกเราจดจ่อกับสิ่งที่เธอถ่ายทอดให้ฟัง

ณ จุดใดจุดหนึ่งบนฟิล์มที่มีตัวบทกฎหมายอยู่ด้านหนึ่งและการบังคับควบคุมให้เป็นไปตามคำสั่งศาลอยู่อีกด้านหนึ่ง คือความล้มเหลวเมื่อกระบวนการยุติธรรมไม่อาจเป็นที่พึ่งให้เธอ และความล้มเหลวนั้นทำให้ชีวิตของเธอต้องตกอยู่ในอันตราย เธอเล่าว่าความคุ้มครองตามกฎหมายที่จำเป็นต่อเธอ คือคำสั่งศาลที่ห้ามไม่ให้ผู้กระทำความรุนแรงเข้าใกล้ตัวเธอนั้น กว่าจะได้มาก็แสนยากเย็น เธอต้อง “รอ” จนกว่าจะได้หลักฐานยืนยันก่อนว่าเธอถูกทำร้ายร่างกายมาจริง เธอต้องได้รับอันตรายสาหัสหลายครั้งและต้องทุกข์ทรมานใจอย่างหนัก การที่เธอต้องพิสูจน์ว่าตนเองได้รับอันตรายจริงเสียก่อนจึงจะขอให้รัฐคุ้มครองเธอจากเหตุซึ่งก่ออันตรายได้นั้น ฉันเห็นว่าไม่สมเหตุสมผลและไม่ยุติธรรมเอาเสียเลยพยายามคิดเท่าไรก็ไม่อาจเข้าใจเหตุผลได้

ฉันโตมาพร้อมกับความเชื่อว่าโดยหลักการแล้ว เราย่อมได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมาย และกฎหมายคือสิ่งที่เราใช้เป็นแนวทางกำกับการปฏิบัติตน เป็นหลักประกันที่ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง มีประสิทธิภาพและมีความเห็นอกเห็นใจในบางกรณี ฉันเพิ่งเริ่มเข้าใจในเวลานั้นว่าถึงแม้กฎหมายจะเขียนไว้ชัดเจน อีกทั้งการเดินทางไปศาลก็ง่ายดาย แต่ลงท้ายแล้วเราก็คงต้องผิดหวังกับกระบวนการยุติธรรมอยู่ดี ฉันเริ่มมองเห็นว่าแม้ในเรื่องที่กฎหมายพอจะให้ความคุ้มครองแก่เราได้ แต่เราเจ็บบรรลุ

มาตรฐานที่สูงกว่ากฎหมายเพื่อนำมาตรฐานนั้นมากำกับตัวเราได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับพวกเราทุกคน

ในเวลานั้น ฉันไม่ได้เรียกมาตรฐานนี้ว่า *จริยธรรม* แน่แน่นอนว่าไม่เคยนึกฝันว่าวันหนึ่งตนจะประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้อกับจริยธรรม ฉันเพียงแต่ต้องการหาวิธีช่วยให้เราตัดสินใจเลือกได้ดีขึ้น ทั้งการตัดสินใจด้วยตัวเองในฐานะปัจเจก และการตัดสินใจร่วมกับผู้อื่น

ตลอดหลายปีที่ผ่านมา ฉันมีคาถาประจำใจไว้เตือนตัวเองอยู่เสมอว่า การตัดสินใจที่สอดคล้องกับหลักจริยธรรมคือสิ่งที่ตรงเราไว้ไม่ให้หลุดไปจากความเป็นมนุษย์ ทำให้เราคำนึ่งถึงมนุษย์เป็นลำดับแรก ไม่ว่าในขณะใด ฉันได้แต่หวังว่าหนังสือ *จริยธรรมบนเส้นขอบ* จะช่วยให้ผู้อ่านทุกคนตัดสินใจเลือกได้โดยมีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง และเลือกสิ่งที่จะทำให้อุณหภูมิใจได้ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

เรากำลังอยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อ เมื่อเดิมพันของการตัดสินใจให้ถูกหลักจริยธรรมมีราคาสูงยิ่งกว่าในยุคก่อน การจะหลอมรวมหลักจริยธรรมเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการตัดสินใจได้หรือไม่ นั่นได้กลายเป็นหัวใจสำคัญของชีวิตแทบทุกด้านในศตวรรษที่ 21 ไปเสียแล้ว ไม่ว่าเราจะกำลังลังเลว่าควรปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญหรือไม่เพื่อดูแลสุขภาพทั้งของตัวเองและผู้อื่น หรือไม่แน่ใจว่าเราควรทำตัวอย่างใดเมื่อตัวเองหรือเพื่อนของเราพลาดพลั้งทำสิ่งที่ไม่ถูกหลักจริยธรรมในโลกที่เราอยู่นี้ ความผิดพลาด (หรือความสำเร็จ) ทางจริยธรรมพร้อมจะถูก *ขยายผล* ให้รุนแรงขึ้น เมื่อเทียบกับยุคก่อนหน้าแล้ว ความประพุดติเสื่อมเสียในยุคนี้กลายเป็นสิ่งที่ผู้คนโงะจันกันได้กว้างไกลกว่าคาดเดาผลไม่ได้ ผิงแน่นจนลบเลือนยาก ทั้งยังอาจเกี่ยวพันกับบุคคลและองค์กรจำนวนมากว่าแต่ก่อน อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะฟังดูสวนทางกับสิ่งที่เราเข้าใจกันเป็นปกติ แต่ในยุคนี้เราก็มีโอกาสดีกว่าในยุคก่อนๆ เช่นกันที่จะตัดสินใจให้ถูกหลักจริยธรรม ถ้าเราไม่อยากพลาดโอกาสนี้ เราต้องเข้าใจเสียก่อนว่าอะไรคือสิ่งที่ขับเคลื่อนจริยธรรมบนเส้นขอบของมัน

ในเวลานั้นฉันยังไม่รู้ตัว แต่การพูดคุยที่โรงเรียนกฎหมาย มหาวิทยาลัยโคลัมเบียในคราวนั้นช่วยให้ความคิดเกี่ยวกับเส้นขอบจริยธรรมของฉันชัดเจนขึ้น เส้นขอบที่ว่าคือเส้นที่เมื่อล่วงพ้นไปแล้ว เราจะพบว่ากฎหมายไม่สามารถคุ้มครองเราหรือนำทางเราได้อีกต่อไป สิ่งเดียวที่เหลือให้เราใช้เป็นมาตรวัดความประพฤติของเราคือจริยธรรม เส้นขอบนี้ยังคงขยับขยายไม่หยุดอยู่นิ่ง และพื้นที่บริเวณเส้นขอบที่มีเพียงจริยธรรมเป็นเครื่องชี้นำก็ยังคงขยายตัวอยู่ตลอดเวลา ที่บริเวณเส้นขอบนี้ บรรดาผู้คน บริษัท นวัตกรรม รวมถึงปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เราไม่เคยคาดคิดว่า จะเกี่ยวข้องกันหรือควรจะเกี่ยวข้องกันได้ กลับเกี่ยวข้องกันขึ้นมาจริงๆ ยกตัวอย่างเช่น โซเชียลมีเดียต่างๆ ซึ่งช่วยให้เราติดต่อสื่อสารกับครอบครัวของเรา กับเพื่อนฝูงทั้งหลาย เข้าถึงโอกาสสมัครงาน และเรียนรู้วัฒนธรรมของชาติอื่น แต่ขณะเดียวกันก็อาจเป็นแหล่งแพร่ข้อมูลทางการแพทย์ที่คลาดเคลื่อน แพร่กระจายความเกลียดชัง และขยายวงการระรานรังแกให้กว้างไกลกว่าเดิม

เหตุใดเส้นขอบจึงยังคงเคลื่อนตัวอยู่ และเหตุใดสิ่งสารพันที่ไม่น่าจะเกี่ยวข้องกันจึงเชื่อมโยงกันได้ สาเหตุแรกคือกฎหมายตามไม่ทันเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่รุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว สาเหตุประการที่สองคือเรากำลังเผชิญหน้ากับอันตรายนับอเนกประการที่เกี่ยวข้องพันกับโลกทั้งใบ และระบบระเบียบทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ขาวปลอมที่อุบัติขึ้น หรือโรคระบาดใหญ่ และสาเหตุประการที่สามคือทั้งเทคโนโลยียุคใหม่และภัยคุกคามระดับโลกต่างรวมพลังกันทำให้ทั้งอันตรายของโลกยุคใหม่และอันตรายที่มีมาช้านานล้วนทวีความรุนแรงขึ้น ไม่ว่าจะป็นแนวคิดประชานิยมและแนวคิดสุดโต่งที่คอยปลุกกระแสต่อต้านประชาธิปไตยและกลไกประชาธิปไตย หรือปัญหาสังคมอย่าง การเหยียดเชื้อชาติและการค้ามนุษย์เพื่อแสวงหาประโยชน์ทางเพศรูปแบบใหม่โดยมีเทคโนโลยีเพิ่มพลังความร้ายกาจ

ถ้าเราหลอมรวมจริยธรรมให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการตัดสินใจในแต่ละวันของเราได้ เราจะมีวิธีมองโลกและตำแหน่งแห่งที่

ของเราในโลกที่ดียิ่งขึ้น สามารถส่งผลบวกได้ทั้งต่อความสัมพันธ์ที่เรามี และต่อสังคมรอบตัวเรา ตรงกันข้าม การละเลยไม่นำพาจริยธรรมในการตัดสินใจถือเป็นอันตรายในระดับที่เกี่ยวข้องกับโลกทั้งใบและระบบทั้งหมดอย่างร้ายแรงแต่เรามักมองข้ามไปมากที่สุดไม่ว่าเราจะเป็นปัจเจกหรือผู้นำ และไม่ว่าในระดับองค์กรหรือประเทศ สภาวะการณ์เช่นนั้นถือเป็นภัยคุกคามความอยู่รอดของมนุษย์และยังเป็นบ่อเกิดภัยคุกคามอื่น ๆ อีกมากมาย

ฉันสอนวิชาเกี่ยวกับจริยธรรมที่มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ดตั้งแต่ปี 2014 ในวันแรกของชั้นเรียนวิชาจริยธรรมบนเส้นขอบ (Ethics on the Edge) ฉันจะตั้งคำถามว่า “เรื่องราวเป็นอย่างไร” เกิดอะไรขึ้นกันแน่ในสถานการณ์กลืนไม่เข้าคายไม่ออกที่เราพบเจอนับครั้งไม่ถ้วน ทั้งในรายงานข่าวหรือในสถานที่ทำงาน ทั้งที่เกิดขึ้นกับครอบครัวของเรา เพื่อนฝูงของเราหรือในโลกรอบตัวเรา ถ้าเรามองไม่ออกว่าแรงขับใดทำให้คนเราตัดสินใจผิดพลาดทางจริยธรรมแล้ว เราก็ไร้หนทางป้องกันหรือแก้ไขข้อผิดพลาดเหล่านั้น รวมถึงอ่อนด้อยความสามารถที่จะสร้างสรรค์ความสำเร็จทางจริยธรรม (หรือสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้อื่น)

เมื่อถึงวันสุดท้ายของการเรียน ฉันจะทิ้งท้ายด้วยคำถามอีกข้อหนึ่งว่า “แล้วเรื่องราว *ของคุณ* เป็นอย่างไร” ฉันเชื่อว่าเรื่องราวของเราจะเป็นอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับว่าเราทำให้จริยธรรมกลายเป็นส่วนหนึ่งของการตัดสินใจของเราได้มากน้อยเพียงใด เช่นเดียวกับที่มันมีอิทธิพลโดยตรงต่อเรื่องราวของผู้คนที่เราก้าวเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของพวกเขา แม้ว่าในจำนวนนี้อาจมีหลายคนที่เราไม่เคยได้พบเจอเลยก็ตาม

ในแต่ละวันเราพบปัญหาท้าทายที่ไม่อาจทราบแน่ชัดว่าจะส่งผลในระยะยาวเช่นไร คุณควรทำอย่างไรหากคุณไม่ชอบหน้าผู้สมัครคนไหนเลยในสนามเลือกตั้งสนามสำคัญ คุณควรโพสต์ภาพถ่ายลูกของคุณบนเฟซบุ๊กหรือไม่ เราควรคำนึงถึงอะไรบ้างก่อนจะเก็บตัวอย่างน้ำลายที่

มีดีเอ็นเอของตัวเองส่งไปตรวจวิเคราะห์พันธุกรรม และเราควรว่าจ้าง
หุ่นยนต์พยาบาลให้ดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวหรือไม่ บางครั้งก็ไม่ง่าย
ที่เราจะคาดเดาผลที่จะตามมา แต่เราควรรู้ว่าอะไรคือสิ่งที่ต้องมองหา
เป็นอันดับแรก

การตัดสินใจให้สอดคล้องกับหลักจริยธรรมไม่ใช่การมองหา
ความสมบูรณ์แบบ อีกรั้งไม่ใช่การจับผิดติเตียนใคร ในทางตรงกันข้าม
ฉันอยากให้ทุกคนมีแนวทางที่ทั้งชัดเจนหวังผลได้ ตลอดจนสุขุมรอบคอบ
ในการแก้ไขปัญหา ตลอดจนมีฐานที่มั่นคงไว้เพื่อลุกขึ้นยืนอีกครั้ง เพื่อ
ในคราวที่ตัวคุณเองหรือผู้อื่นเกิดพลาดพลั้งไป ซึ่งเป็นธรรมดาสำหรับ
ปุถุชนอย่างเรา

หนังสือเล่มนี้จะแนะนำกระบวนการง่าย ๆ สี่ขั้นตอนสำหรับใช้
รับมือกับสถานการณ์ใดก็ตามที่ทำให้เราสับสนไม่เข้าค่ายไม่ออก และเมื่อ
ใช้อย่างสม่ำเสมอก็จะกลายเป็นปกติวิสัย นอกจากนี้ คุณจะได้เรียนรู้
ปัจจัยขับเคลื่อนจริยธรรมหกประการ ซึ่งฉันขอขนานนามดังนี้ วิธีคิด
สองขั้วที่ต้องเลิกละ (Banished Binary) อำนาจที่กระจัดกระจาย
(Scattered Power) การระบาดลุกลาม (Contagion) เสาหลักที่ผุร่อน
(Crumbling Pillars) ขอบเขตที่พร่าเลือน (Blurred Boundaries) และ
ความจริงที่ไม่จริงแท้ (Compromised Truth) ปัจจัยขับเคลื่อนเหล่านี้
เป็นตัวการเบื้องหลังสถานการณ์ทำลายทางจริยธรรมแทบทุกกรณีที่เรา
พบเจอ ทั้งความก้าวหน้าที่การงาน การเลี้ยงดูลูก การร่วมวง
พูดคุยเรื่องสำคัญในข่าว การสร้างสัมพันธ์ที่อาจหมิ่นเหม่ซับซ้อนกับใคร
สักคน การทำให้จริยธรรมกลายเป็นส่วนหนึ่งของหัวใจที่เรายึดถือ และ
อีกมากมาย อีกไม่นานคุณก็จะสังเกตเห็นปัจจัยเหล่านี้ได้โดยแทบไม่ต้อง
พยายามเลย

ฉันเชื่อในสิ่งที่ทำได้จริงทางจริยธรรม และมองเห็นแง่มุมที่
เป็นบวกในเรื่องราวเกี่ยวกับจริยธรรม ฉันเรียนรู้สิ่งที่ตัวเองนำเสนอใน
หนังสือเล่มนี้จากการศึกษาวิจัยและปฏิบัติจริง รวมถึงการแลกเปลี่ยนกับ

บรรดาสถกศิษย์ ผู้มาขอคำปรึกษา เพื่อนร่วมงาน ผู้นำองค์กร และบุคคลมากมายที่มอบโอกาสให้ฉันได้สำรวจปัญหาเหล่านี้

ในการเขียนหนังสือเล่มนี้ ฉันมุ่งหมายจะทำให้การตกแกลงและกระบวนการนำจริยธรรมไปใช้ประโยชน์เป็นเรื่องของทุกคน เพราะเราทุกคนสามารถตัดสินใจให้สอดคล้องกับหลักจริยธรรมและยังตอบโจทย์ได้ เราทุกคนสามารถร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์อันยุ่งยาก ไม่ว่าจะเป็นที่บ้าน สถานที่ทำงาน หรือในสังคมได้ ฉันอยากเชิญชวนทุกคนมาร่วมกันสร้างสังคมที่ดีขึ้น ทั้งเพื่อตัวเราเองและทุกคนที่เราเข้าไปเกี่ยวข้องกับชีวิตของพวกเขา ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ด้วยการตัดสินใจของเราในแต่ละวัน

บทที่หนึ่ง

วิธีคิดสองหัวที่ต้องเลือก

เช้าวันอาทิตย์ที่ 10 มีนาคม 2019 อากาศเย็น ฟาไรเมฆ กัปตัน ยารัด เกตาซุวี (Yared Getachew) พร้อมด้วยนักบินผู้ช่วย อาเมตเนอร์ โมฮัมเมด (Ahmednur Mohammed) เข้าไปในห้องนักบินของเที่ยวบินที่ 302 สายการบินเอธิโอเปีย เพื่อจะออกเดินทางจากสนามบินนานาชาติ โบเล กรุงแอดดิสอาบาบา ประเทศเอธิโอเปีย ไปยังกรุงไนโรบี ประเทศเคนยา โดยใช้เวลาบินสองชั่วโมง กัปตันเกตาซุวีเป็นนักบินที่อายุน้อยที่สุด และเป็นดาวรุ่งของสายการบินเอธิโอเปียด้วยวัยเพียง 29 ปี แต่กลับสะสมชั่วโมงบินไปถึง 8,122 ชั่วโมง พร้อมทั้ง “ประวัติการบินยอดเยี่ยม” ทั้งกัปตันเกตาซุวีและนักบินผู้ช่วยโมฮัมเมดวัย 25 ปี ต่างจบการศึกษาจากโรงเรียนการบินเอธิโอเปีย โรงเรียนการบินที่ใหญ่ที่สุดในแอฟริกา เครื่องบินโดยสารลำที่ทั้งสองจะขับในวันนั้นคือเครื่องบินไอพ่นของบริษัท โบอิง รุ่น 737 แมกซ์ 8 หรือรุ่นใหม่ล่าสุดที่บริษัทผู้ผลิตเครื่องบินรายใหญ่ที่สุดในโลกเพิ่งเปิดตัวไม่นาน และมีอายุการใช้งานเพียงสี่เดือน

เวลา 08:37 น. เมื่อหอคอยควบคุมการจราจรทางอากาศอนุญาตให้นักบินนำเครื่องขึ้นได้ เครื่องก็เริ่มเคลื่อนตัวไปตามลานวิ่ง และเร่ง

ความเร็วจนกระทั่งบินขึ้น เที่ยวบินที่ 302 นั้นมีผู้โดยสารและลูกเรือรวม 157 คน 35 สัญชาติ มีทั้งนักเคลื่อนไหวเพื่อสิ่งแวดล้อม นักการศึกษา ผู้แทนองค์การนอกภาครัฐ บ้างก็เป็นนักท่องเที่ยวยุโรป และยังมี คุณแม่คนหนึ่งเดินทางพร้อมลูกๆ อีกสี่คน (อายุตั้งแต่เก้าเดือนไปจนถึง 33 ปี)

จากข้อมูลของเจ้าหน้าที่สืบสวนของเอธิโอเปีย ทำให้ทราบว่า หลังนำเครื่องขึ้นได้ไม่นาน เสียงเตือนก็ดังขึ้นในห้องนักบิน เป็นสัญญาณ บอกให้นักบินรู้ว่าจัมพูของเครื่องบินขีดขึ้นท่ามุม 75 องศาเหนือแนวลม ซึ่งเป็นมุมที่อาจทำให้เครื่องสูญเสียแรงยกและร่วงหล่นได้ จากนั้นจู่ๆ แผงควบคุมฝั่งซ้ายก็เริ่มแสดงค่าความเร็วและระดับความสูงไม่ตรงกับ ตัวเลขบนแผงควบคุมฝั่งขวา “ระบบสั่นเตือน” (stick shaker) ก็เขย่า คั่นบังคับของกัปตันอย่างรุนแรง เป็นสัญญาณเตือนว่าเครื่องบินกำลัง จะสูญเสียแรงยกแล้ว

เสียแต่ว่าเหตุทั้งหมดที่ระบบพยายามแจ้งเตือนนี้ ไม่มีอะไร เกิดขึ้นจริงเลย เครื่องบินยังลอยล้าอยู่ตามปกติทุกอย่าง แต่เซนเซอร์ วัดมุมปะทะตัวหนึ่งจากจำนวนสองตัวที่ติดตั้งอยู่ที่จัมพูเครื่องบินแสดงค่า ผิดพลาด ส่งผลให้ระบบอัตโนมัติเริ่มทำงานเพื่อป้องกันสภาพสูญเสีย แรงยก เซนเซอร์วัดมุมปะทะนี้เป็นที่รู้จักกันว่ามักจะอบบ้าง บินบ้าง มีน้ำแข็ง เกาะบ้าง หรือเสียหายเพราะถูกนกบินชนบ้าง ผลวิเคราะห์ของซีเอ็นเอ็น พบว่าตั้งแต่ปี 2004 องค์การบริหารการบินแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา (Federal Aviation Administration - FAA) ซึ่งกำกับดูแลการบินและความ ปลอดภัยของอากาศยานในสหรัฐฯ เคยได้รับรายงานกรณีที่เซนเซอร์ วัดมุมปะทะเกิดขัดข้องหรือจำเป็นต้องซ่อมแซมจำนวน 216 ครั้ง ซึ่ง อาจจะดูเหมือนไม่มาก แต่อุปกรณ์ความปลอดภัยเหล่านี้มีความสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งต่อการรับรู้เหตุล่วงหน้าได้ทันสถานการณ์ของนักบิน อย่างไรก็ตาม โบอิงตัดสินใจประเด็นที่จะส่งผลกระทบมหาศาลนี้ โดย เลือกกำหนดให้ระบบป้องกันการสูญเสียแรงยกของเครื่องบินรุ่นแมกซ์ 8 เริ่มทำงานโดยอัตโนมัติ เมื่อมีเซนเซอร์เพียงตัวใดตัวหนึ่งแจ้งเตือน

แทนที่ควรจะให้เซนเซอร์ทั้งสองตัวแจ้งเตือนพร้อมกัน ซึ่งจะป้องกันความผิดพลาดได้

ระบบซอฟต์แวร์ชื่อระบบเสริมการควบคุมท่าทางการบิน (Maneuvering Characteristics Augmentation System - MCAS) จะเริ่มทำงานโดยอัตโนมัติเมื่อเซนเซอร์วัดมุมปะทะเตือนว่าจุมุกเครื่องบินมีมุมเงยมากเกินไปจนเสี่ยงที่เครื่องจะเสียการทรงตัว โดยระบบ MCAS จะปรับมุมบริเวณแพนหางของเครื่องบิน ทำให้จุมุกเครื่องบินที่เริ่มเชิดขึ้นถูกกดลง ถ้าหากบริษัทโบอิงตัดสินใจไปอีกแนวทางหนึ่ง กล่าวคือ ต้องให้ค่าที่เซนเซอร์ทั้งสองตัวแสดงนั้นตรงกันเสียก่อน ระบบ MCAS จึงจะเริ่มทำงาน ก็อาจหลีกเลี่ยงเหตุการณ์ร้ายแรงที่เกิดตามมาในคราวนั้นได้

เมื่อเที่ยวบินที่ 302 แตะระดับความสูง 8,100 ฟุต ระบบ MCAS ได้รับความผิดพลาดจากเซนเซอร์และเริ่มบังคับให้เครื่องปักหัวลง กับต้นเกตาซูร์พยายามบังคับเครื่องให้เชิดหัวขึ้น แต่ระบบ MCAS ยังทำงานต่อไปด้วยตัวเอง และกดหัวเครื่องบินลงครั้งแล้วครั้งเล่า สถานการณ์ที่นักบินทั้งสองคนต้องเผชิญอยู่นี้ ไม่ต่างจากเหตุที่เกิดขึ้นกับเครื่องของสายการบินไลอ้อนแอร์ซึ่งใช้เครื่องโบอิงรุ่นเดียวกัน ในเที่ยวบินที่ 610 ประมาณสี่เดือนเศษก่อนหน้านั้นที่อินโดนีเซีย ในเหตุเครื่องบินตกครั้งนั้น ระบบเตือนภัยต่าง ๆ ก็ส่งสัญญาณในทำนองเดียวกัน คือระบบสั่นเตือนเริ่มเขย่าคันบังคับอย่างรุนแรง ค่าต่าง ๆ ที่แสดงบนแผงควบคุมแปรปรวน เซนเซอร์วัดมุมปะทะวัดค่าผิดพลาด ตลอดระยะเวลา 12 นาทีอันยาวนาน กับต้นต้องชกเยือกกับเครื่องบินของตัวเองอย่างสับสนอลหม่าน เที่ยวบินที่ 610 ของไลอ้อนแอร์เชิดหัวขึ้นและปักหัวลงอยู่ 21 ครั้ง แล้วก็ดิ่งลงสู่ทะเลชวา คร่าชีวิตทุกคนที่อยู่บนเครื่องรวม 189 ชีวิต

หลังจากเหตุเครื่องบินของสายการบินไลอ้อนแอร์ตก องค์การ FAA ออกคำสั่งฉุกเฉินว่าด้วยความสมควรเดินอากาศ แจ้งเตือนนักบินให้ทราบว่เซนเซอร์วัดมุมปะทะที่แสดงค่าผิดพลาดอาจส่งผลให้ระบบ “กดหัวเครื่องลง” อัตโนมัติของเครื่องบินโบอิงรุ่น 737 แม็กซ์ 8 และ 9

เริ่มทำงาน นอกจากนี้ บริษัทโบอิงยังออกประกาศแจ้งเตือนนักบินให้
รับทราบขั้นตอนรับมือปัญหาเซนเซอร์วัดมุมปะทะผิดพลาด กล่าวคือ
นักบินสามารถกดปุ่มต่างๆ บนแผงควบคุมตามลำดับ เพื่อปิดระบบและ
ยกเลิกคำสั่ง “กดหัวเครื่องลง” ได้ เอกสารนี้ไม่ได้เอ่ยชื่อระบบ MCAS
แต่ประกาศฉบับนี้ทำให้รู้ว่าแม้แต่นักบินเองก็ไม่รู้มาก่อนว่าบนเครื่อง 737
แม็กซ์รุ่นใหม่ มีระบบนี้ติดตั้งอยู่ด้วยซ้ำ

นักบินผู้ช่วยไม้อัมเมตกดปุ่มต่างๆ เพื่อปิดระบบ MCAS ตาม
ขั้นตอนที่ระบุไว้ในประกาศแจ้งเตือน ขณะที่กัปตันเกตาซวีใช้ระบบบังคับ
ด้วยมือพยายามดึงคันบังคับ หมายถึงจะยกหัวเครื่องบินขึ้น แต่ก็ต้านแรง
เชิงอากาศพลศาสตร์ที่กระทำต่อหางเครื่องบินไม่ไหว “ช่วยกันดึงหน่อย”
กัปตันร้องบอกนักบินผู้ช่วย นักบินทั้งสองคนช่วยกันดึงเพื่อต่อสู้กับแรง
ขนาด 180 ปอนด์ เมื่อเห็นว่าไม่ไหวแน่แล้ว ทั้งสองจึงเลือกเปิดระบบ
ช่วยควบคุมอีกครั้ง ด้วยหวังว่าจะใช้พลังงานไฟฟ้าควบคุมส่วนหางของ
เครื่อง แต่พอทำเช่นนั้น ระบบ MCAS ก็กลับมาทำงาน ครั้นเวลาผ่านไป
ได้หกนาทีกัปตันเครื่องขึ้นจากสนามบินนานาชาติโบเล เที่ยวบินที่ 302 ก็ตั้ง
ลงสู่ท้องทุ่งอันแห้งแล้งด้วยความเร็ว 575 ไมล์ต่อชั่วโมง แรงกระแทกนั้น
รุนแรงมาก ถึงขนาดที่เฮลิคอปเตอร์ค้นหาหลายลำยังหาจุดที่เครื่องบินตก
ได้ยากลำบาก เนื่องจากเครื่องฝังลึกลงไปใต้ผิวดินถึง 33 ฟุต ไม่มี
ผู้รอดชีวิต

ชะตากรรมของเที่ยวบินที่ 302 เป็นที่สนใจของคนทั้งโลก ไม่ใช่แค่
จุดจบอันน่าสลดเท่านั้น แต่ยังเป็นเพราะเหตุการณ์ครั้งนี้คล้ายคลึงกับ
เหตุเครื่องบินสายการบินไลอ้อนแอร์ตกอย่างน่าฉงนอีกด้วย เกิดกระแส
ไม่ไว้วางใจในวงกว้างทั้งต่อตัวเครื่องบิน และต่อกระบวนการตัดสินใจ
ที่ตามมาหลังจากนั้นไม่นานของบริษัทโบอิงรวมถึง FAA

ท่าทีของโบอิงและ FAA ต่อเหตุการณ์ครั้งสำคัญนี้สวนทางกับ
ปฏิบัติการของรัฐบาลประเทศต่างๆ ทั่วโลก และสวนทางกับความเป็นจริง
วันจันทร์ที่ 11 มีนาคม หลังเกิดเหตุหนึ่งวัน โบอิงออกแถลงการณ์แสดง

ความเสียหายต่อครอบครัวและบุคคลใกล้ชิดของผู้โดยสารและลูกเรือบนเที่ยวบินที่ 302 พร้อมทั้งยืนยันว่า 737 แมกซ์ “เป็นเครื่องบินที่ปลอดภัย” สำหรับการบิน องค์การ FAA ออก “ประกาศยืนยันความสมควรเดินอากาศ” โดยแถลงว่า FAA กำลังตรวจสอบข้อมูลอยู่ “หากพบข้อมูลบ่งชี้ว่ามีเหตุจำเป็นก็จะดำเนินการที่เหมาะสม” แต่ด้วยข้อมูลที่เท่าที่มีอยู่ ณ เวลานั้น ยังไม่เพียงพอจะ “สรุปผลหรือดำเนินการใดๆ” อย่างไรก็ตาม เหตุเครื่องบินตกทั้งสองครั้งนี้เป็นที่น่าวิตกกังวลถึงขนาดที่สายการบินเอธิโอเปียสั่งห้ามนำเครื่องรุ่นแมกซ์ทุกลำของบริษัทขึ้นบินทันที องค์การการบินพลเรือนของจีนก็สั่งห้ามนำเครื่องรุ่นแมกซ์ทั้งฝูงบินรวม 96 ลำขึ้นบินเช่นกัน เป็นตัวช่วยให้สายการบินและรัฐบาลหลายประเทศดำเนินการตามอย่างรวดเร็ว

พอถึงวันอังคารที่ 12 มีนาคม หลังเกิดเหตุได้สองวัน อังกฤษ เยอรมนี ฝรั่งเศส ออสเตรเลีย มาเลเซีย และสิงคโปร์ ต่างก็สั่งห้ามเครื่องบินรุ่นแมกซ์ผ่าน่านฟ้าประเทศของตน สายการบินของโอมาน นอร์เวย์ และเกาหลีใต้ก็สั่งห้ามนำเครื่องรุ่นนี้ทั้งหมดในฝูงบินของตนขึ้นบินด้วย แต่สำหรับสหรัฐฯ ซึ่งมีโบอิงเป็นผู้ผลิตและผู้ส่งออกรายใหญ่ที่สุดของประเทศในเวลานั้น กลับไม่มีการดำเนินการใดๆ ในปี 2018 โบอิงทำรายได้รวมสูงเป็นประวัติการณ์ถึง 100,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ โบอิงจ้างงานคนทั่วโลกอยู่ 145,000 คน และทำธุรกิจกับผู้ประกอบการภายในประเทศถึง 13,000 ราย ในจำนวนนี้มีบริษัทอย่างเจเนรัลอิเล็กทริก (General Electric) ซึ่งเป็นผู้ผลิตเครื่องยนต์รุ่นแมกซ์รวมอยู่ด้วย

เช้าวันอังคาร เดนิส มุยเลนเบิร์ก (Dennis Muilenburg) ผู้บริหารระดับสูงของโบอิง ยกหูโทรศัพท์หาประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์เป็นการส่วนตัว พร้อมยืนยันต่อประธานาธิบดีทรัมป์ว่า “ไม่มีความจำเป็นต้องตื่นตระหนก โดยกล่าวว่า “เครื่องบินรุ่นแมกซ์ปลอดภัย”